

ГОСПОДАРСЬКО- КООПЕРАТИВНЕ ЖИТТЯ

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ”
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER „OUR LIFE”

Ч. 2 (8)

Авгсбурґ, лютий 1948.

Рік II

Кооперація в ідеї і практиці

„На початку було Слово . . . Воно було у Бога споконвіку . . . І Слово тілом стало і поміж нами вітало” . . . каже святий євангелист Іван.

Наперед усе мусить бути ідея, а щойно пізніше приходить реалізація ідеї: чин. Так було і з кооперацією.

Сама ідея кооперації, ідея співжиття і співпраці в широкому розумінні така стара, як старим є людство. Її зустрічаємо на всіх ступенях розвою людини, у всіх рас і всіх народів. Ця ідея співжиття і співпраці лягла теж в основу модерної кооперації.

Вже на найнижчому ступені свого розвитку людина жила і розвивалася тільки в громаді, в товаристві інших людей. Досі не вдалося дослідникам і соціологам знайти в історії людства час і місце, коли людина жила одинцем. Від початку свого існування людина жила завжди родиною, пізніше родини становлять рід, плем'я і вкінці доходимо до сучасної держави. Людина разом з іншими, тобто громадою, об'єднано борониться від дикого звіря, разом полює на звіря, спільно виробляє перші знаряддя, разом споживає здобуту поживу, спільно родиною або родом, обробляє землю, спершу палицею, а згодом мотикою, разом нападає на інші племена, або борониться від нападу. Бо людина, як каже Аристотель, є вже з природи суспільна істота і сама жити не може.

Об'єднання кровні — родина і рід — з господарських і оборонних мотивів лучаться в племена і громади та дають початок новій спільноті-містіві, що за старих часів було рівнозначне державі (порівняймо старі грецькі міста-держави — прим. А. К.).

У місті, попри родинні об'єднання, бачимо згодом вже й об'єднання праці — різні братства, гільдії, цехи. Це вже дальший етап розвитку ідеї співпраці і самопомогги. Завданням цих об'єднань було допомагати собі „радою і ділом” у торговельних справах, боронити себе від самоволі лицарства і спільно підносити якість продукції та пильнувати справедливого розподілу харчів у роки кризи, вкінці допомагати своїм членам під час нещастя, хвороби і на випадок смерті.

Організація гільдій, цехів і братств була спершу наскрізь демократична, члени вважали себе за братів і собі взаємно допомагали. Вступ до них був вільний. Щойно згодом прийшов розклад, і членство в тих установах стало родинним привілеєм, але це й був кінець тих установ.

Сільська громада, головню в часах плугової культури (а відомо що так як палиця і мотика об'є-

днувала людей, так плуг відтак індивідуалізував — прим. А. К.) не зуміла витворити, поза родиною сильного оборонного об'єднання і тому дуже скоро попадає в залежність панів і лицарів і перемінюється в невольників, кріпаків, панщизняних хлопів.

Нова господарська форма — капіталізм, що народився на руїнах цехового устрою, з яким провадить боротьбу впродовж трьох століть, нищить усякі вузли органічного об'єднання і взаємозалежності. Під його тиском розірвався ланцюг, що в'язав одиницю з громадою. Проголошено культ індивідуальної свободи, війну цехам і торговельним гільдіям.

За мурами міста творяться мануфактури, які починають конкурувати ремісників, а індивідуальний купець починає розширювати торгівлю довільно по цілому краю.

Доходить до того, що в ім'я лібералізму, в ім'я одиниці при кінці ХУІІІ стол. поодинокі держави забороняють громадянам творити якінебудь об'єднання. Таку ухвалу переводить парламент Англії, революційний конвент Франції та інші держави.

В Бельгії 1791 р. проголошено, що громадяне одного і того самого стану — робітники й товариші по фаху — не можуть збиратися разом і вибирати з поміж себе провідника, секретаря, чи старших, не можуть провадити книг, виносити якихнебудь постанов, укладати правильники в справі зв. спільних інтересів.

Навіть славетна французька декларація про права людини проголошена французькою революцією, що голосила свободу, братерство, приватну власність, право опору проти утиску, нічого не говорить про право творити об'єднання людей . . . В ім'я індивідуальної свободи не можна було об'єднуватися в обороні власних інтересів, в обороні своїх родин, дітей перед жахливим визиском „індивідуальним” фабрикантом — капіталістом.

Однак ідея співжиття і співпраці, ідея об'єднання сил людини для оборони своїх природних прав показала сильнішою від усіх штучних доктрин і законів. Словом засада ліберальної школи економістів: „laisser faire, laisser passer” не витримала критики життя і мусіла поступити перед новими ідеями, серед яких у ХІХ стол. народжується і модерна кооперативна ідея. На місце господарського індивідуалізму, що часто провадив до безплановості, анархії і жахливого визиску людини людиною, кооперація проголошує засаду любови ближнього, засаду співпраці, самопомогги і справедливого розподілу господарських дібр.

На ново відроджуються старі суспільні засади, але вже в новій формі, у формі свідомої мети, яка об'єднує щораз то ширші круги суспільства. А мета ця — звільнити людину від тиранії припадку, від матеріялістичних сил, які розрослися до небувалих розмірів у добі лібералізму та привернути людині її особистість і утрачену людську гідність.

Кооперація — це не тільки об'єднання праці, труду, як дехто хоче розуміти (що бачимо із самого значення лат. слова „кооперація”, спільна дія, потреба, операція, а не тільки сама праця — лат. латор) і тому не можна до кооперативного руху підходити як до механічного об'єднання, до механічної співпраці із матеріяльних понук. Кооперація має ясну й свідому мету і має вже вироблені свої засади — шляхи, при допомозі яких цю мету можна досягнути. Засади ці майже в цілому світі однакові і нам не треба „видумувати пороку”, як дехто хоче, але треба ці засади пізнати, зрозуміти та їх підтримувати в практичній роботі. І так як основною метою капіталістичних об'єднань є при допомозі якнайменших зусиль досягнути якнайбільший зиск, метою кооперативного об'єднання є якнайкраще задовольнити ті потреби своїх членів, для яких даний кооператив зорганізовано.

Кооперація має ушляхетнювати своїх членів, розвивати в них почуття спільної, почуття повновартісної людини, при тому однаке не сміє забувати і про справедливе задоволення їх господарських потреб. Кооперація має брати під увагу цілого чоловіка, а не лише матеріяльні, чи лише духові потреби, але задовольняти одні й другі.

Кооперація — це не крамниця — каже проф. К. Жід — це зірка, до якої звернені очі мільйонів людей!

А проф. Маршаль замічає, що „кооперація з-поміж усіх інших рухів вирізняється тим, що вона є солідним і розумним підприємством і одночасно сильною напертовою вірою”... Ці слова треба особливо згадати деяким нашим молодим кооператорам на еміграції.

Інший кооператор каже, що „люди які морально і духово стоять низько, не в силі двигнути кооперативного руху до належних висот”.

Сила кооперативного руху і його великі успіхи криються в тій ідеї, під впливом якої, як каже великий польський кооператор С. Войцеховський „розтоплюються зматеріялізовані форми дотеперішнього життя: крамниці перетворюються в комори об'єднаних родин споживачів, банки в братні каси ощадності і позичок, купці уступають перед об'єднанням хліборобів і ремісників, промисловість переходить в руки споживачів і продуцентів, продукція узгоджується із споживанням, товар з предмету виміни для зиску стає предметом ужитку, відповідаючи потребі — все перетворюється в ім'я потреб людей, усуваючи економічні, політичні і етичні складники капіталізму”.

Однаке на дорозі розвитку кооперації часто стають старі матеріялістичні звички і приривчання, які понижують гідність людини: роблять з нас

лише сліпих слуг матерії. „Часто в перші дні слабости — каже К. Фай — є більше кооперативного духу, ніж в пізніші дні сили. При поширенні кооперації в різних краях, часто видається, що в імпонуючих рядах цифр і осягів гине ідеал кооперації”...

І в нашій практичній кооперативній роботі, зокрема тут на еміграції, захоплені матеріяльними успіхами ми часто забуваємо про кооперативні ідеї, про старі випробувані роцьдельські засади, про те, що „кооператив — це не лише крамниця”, але кузня нового господарського ладу, спертого на справедливим розподілі дібр і на взаємодопомозі.

Однаке знаємо, що кожному ідею переводять в життя люди і від тих людей залежить, як в практиці ця ідея буде виглядати. До реалізації кооперативних ідей треба людей морально чистих, високої культури, ідейних, видержливих, які уміли б послідовно і вперто працювати для цієї ідеї. Таких людей мала українська кооперація в краю і тому була своєю ідейністю зразком майже для всіх народів світу. На еміграції цієї ідейності і кооперативного завзяття бачимо менше. Декого опанувала зневіра, а це погана ознака, з цього нам треба вилікуватись. Коли хочемо, щоб наша кооперація не затратила тут на еміграції свого кооперативного обличчя, то мусимо до управ і надзірних рад наших кооперативів вибирати людей сильних характером, ідейних кооператорів, що не лише на словах (і то дуже прерховно — прим. Ред.) але ділом, своєю працею, своїми вчинками в щоденнім житті ці ідеї перестерігають, їх пропагують і практично реалізують.

Провід кооперативів повинен бути в руках людей, які не лише шукають матеріяльного інтересу в кооперації, але які зуміють пов'язати матеріяльні та духово-моральні інтереси членів і разом їх розвивати. Бо коли кооператив буде лише дбати про матеріяльні користі то загрожує небезпека його зматеріялізування, звиродніння і переміни на звичайне капіталістичне підприємство, в іншому випадку буде застій або занепад.

Коли в кооперативі нема ідеї — це механічна спілка людей, яких ніщо з собою не в'яже, крім евентуального інтересу: коли ж усунемо матеріяльну базу, і залишимо саму ідею кооператив заміниться в культурно-просвітнє, наукове чи якоесь філантропічне товариство.

Щойно тоді, як переведемо синтезу цих обох, здавалось би цілком протилежних чинників, матерії та ідеї і коли зуміємо всебічно розбудувати матеріяльну базу і здобути матеріяльні засоби поставити на службу кооперативній ідеї, на службу народові, тоді тільки матимемо справжній кооператив і будемо відчувати задоволення із своєї праці.

Маючи це на увазі стараймося в напалі нашої практичної роботи поставити ідею, так як колись ми це робили дома на українських землях, щоб і надалі кооперація навіть у невідрадних емігрантських умовах, була цією зіркою, в яку вдивлятиметься вся наша еміграція, як на приклад суспільно — громадської роботи.

Андрій Качор.

МТР. СКОЧИЛАС ІВАН.

На сторожі господарського розвитку

За нами вже третій рік еміграційного життя. Ми входимо саме у 30-літню річницю заснування Центрального Українського Кооперативного Комітету в Києві та в 45-ліття праці ідейного Центру Західноукраїнської Кооперації РСУК у Львові.

І виринає перед нами спогад минулого, спогад про змагання й досягнення в праці української кооперації, українського кооператора. Цю велику працю, що її виконала кооперація для добра й економічного розвитку нашого народу не можна висвітлити чи проаналізувати в коротких часописних статтях. Коротко скажемо, що український кооператор так в дні великого нашого відродження — в 1918-тих роках на Центральних Землях, як і після війни на

Західноукраїнських Землях, а навіть під час останньої воєнної завірюхи серед тотального режиму, розбудовував господарське життя рідного народу, починаючи часто з нічого. Він, об'єднавши власні сили народу, спрямовував його до Добра і Краси. У своїй праці він синтезував матеріяльне з духовим, вважаючи це перше, як засіб до цілі. Він, завжди ідеалістично наставлений, стояв сміливо й гордо на своїм пості. Він був на сторожі господарського розвитку свого народу, на сторожі економічних інтересів своєї нації. Позбавлений рідної землі український кооператор з частиною свого народу опинився на еміграції. І тут він виявив себе творчо. Вже вліті 1945 група ук-

раїнських кооператорів, згуртована при Комітеті у Мюнхені, опрацьовує план організації ремесла, промислу та торгівлі серед нашої еміграції. Згодом робить вона успішні заходи для зорганізування кооперативів. Таким чином повстали позатаборові кооперативи в Мюнхені, згодом оформлені, як правні особи, що дали багатьом людям варстати праці, правне оформлення та задовольнили торговельні потреби нашої еміграції. Крім того українські кооператори по таборах, де було більше скупчення українців, організують виробничі та торговельні кооперативи. Цим способом створено низку низових таборових кооперативів.

Всю цю позитивну працю перевів кооператор успішно, бо він наставлений на духове і вічне, а творення цінностей матеріальних і часових — не ціль його праці, а лише засіб до цілі. Економічна міць — господарське відродження укра-

МІРИЛОМ КООПЕРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ Є ПОШИРЕННЯ КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ І ЛІТЕРАТУРИ.

Інської нації — це засіб до цілі — до повного відродження народу як суверена. Лише під цим аспектом український кооператор проводив і проводить свою працю. Розуміється, що позбавлений території український народ не стане на еміграції сувереном, але кооператор своєю працею хоче причинитися до збереження народу, як субстанції, щоб цим способом зберегти всі духові скарби, зв'язані з цією субстанцією. З ідейним підходом до праці та практичним застосуванням її до нових обставин український кооператор почав новий етап будівництва української кооперації на чужині. Знаючи, що суспільство, позбавлене території, може жити лиш цими економічними фондами, що зараз посідає, іншими словами, — нічого не продукуючи, фінансова спроможність щораз більше буде зменшуватися, а загальне зuboжіння зростати — кооператор починає своєю працею запобігати цьому ліхові. Вже тепер наша фінансова спроможність менша, як була в 1945 чи 1946 році. Цієї важливої життєвої проблеми не порушувала наша преса, ані не зупинялася над тим, як зорганізувати наше життя, щоб гроші не відпливали з нашого середовища. Крім того, не всі зможемо виїхати з Німеччини, треба подбати про якісь варстати праці для тих, що залишаться. Дуже мало українців працює в чужих фірмах, — тому дуже мало грошей припливає у наше середовище. Все наше еміграційне життя, як організованої громади, фінансуємо ми самі, фінансує наша економічна спроможність. Український кооператор зрозумів цю важливу життєву проблему. Він знову став на сторожі економічних потреб нашої громади. Він у таборах і поза таборами творить виробничі варстати, щоб цим способом затамувати відплив грошей з українського середовища, а цим самим припинити процес зuboжіння. Крім того варстати ці перекаваліфікують та вишколюють українця ремісника-фахівця, дають пристановище багатьом людям, що хочуть чесно працювати. Створенням торговельних станиць кооператор старається не лише задовольнити потреби українського покупця, але й спаралізувати т. зв. чорний ринок та визиск спекулянтів, що дбають про особистий зиск. Українському кооператорові відомі вже, часи, коли кооперація впливала і навіть регулювала ринкові ціни. Торговельна кооперація на еміграції крім цього сповнила ще одно велике завдання. Вона значними сумами фінансувала наші культурно-освітні, шкільні та самопомогові установи. Український кооператор подбав і про це, щоб створені ним установи не були зв'язані лише з таборами і їх долею. Він подбав про залягалізування кооперативів, щоб вони мали правну особовість на основі місцевих законів. Цим способом створив він українські установи на європейському ґрунті, стверджуючи велику живучість і творчу силу української нації. Крім економічних установ, український кооператор творить на чужині Об'єднання Українських Кооператорів, як свою професійну організацію. Серед ненормальних еміграційних обставин, щоб

бодай частинно заповнити різні ділянки своєї ідейної праці, український кооператор творить навіть власну кооперативну пресу. Все це разом — це окремий етап праці українського кооператора на чужині. Ми відійдемо, але факт залишиться, що бездержавна еміграція, її кооператори власними силами живучої української нації створили правно оформлені кооперативи — створили український кооператизм на чужині, визнаний чужинцями.

Праця українського кооператора є багатогранна. Він, ідейний реаліст, вивчає і творить організацію відступу та робить приготування до переходу на нові оборонні позиції. Він організує переселенські кооперативи. Вже тепер доходять до нас вістки, що український кооператор, який недавно опинився в Бразилії, організує там успішно молочарські кооперативи.

Ця коротка згадка про працю кооператора на чужині нехай в 1948 році викличе у нас що віру, що відзначала і відзначає у нашій дотеперішній праці для народу чистість думки та почуття певності в перемогі.

Віритися, що український кооператор, вірний ідеалам і провідним думкам своїх попередників, зокрема в пошані до 30-ліття заснування Центрального Українського Комітету у Києві та до ідейної 45-літньої праці Центрального Об'єднання Західноукраїнської кооперації РСУкра у Львові, буде і в 1948 році стояти на сторожі економічного життя своєї нації, працюючи з народом і для народу. Він своєю ідейною працею, солідним змаганням власних сил еміграції розбудовуватиме економічне життя, щоб захищати господарські інтереси українця-емігранта. Перед українським кооператором стоїть ще одна відповідальна праця.

Всю цю кооперативну будову на еміграції треба завершити збудуванням своєї кооперативної централі та відповідно її залягалізувати. Волею українських кооператорів у червні 1946 р. створено Центро-Союз, який досі ще вповні правно не оформлений та організаційно не завершений. Від ідейного підходу, від зрозуміння ваги справи, від творчої позитивної постави, від єдності думки українських кооператорів залежить скоріше завершення організації цієї кооперативної централі. Ми віримо, що і тут український кооператор виявить свою творчу зрілість. Закінчуємо цю статтю словами автора книжки. „Будівництво, мета і праця кооперації на Великій Україні”, Юліан Павликовський (Львів 1920):

„Кооперація тільки тоді може зайняти у народньому житті відповідне місце, якщо вона являтиме собою один суцільний організм, частини якого доцільно використовуються, виконуючи приділену їм роботу у тісному контакті з другими і при повній їх товариській допомозі. Разом з цим всі кооперативні організації повинні бути об'єднані спільною думкою і спільною метою”.

Віритися, що спільна думка і спільна мета відзначатиме кооператорів, а свою працю проводитимуть кооператори під гаслом:

„В об'єднанні власних сил — до ДОБРА І КРАСИ!”

КООПЕРАТОРИ! НЕ ЗАБУВАЙТЕ ДО ПРЕЛІМІНАРА БЮДЖЕТУ НА 1948 р. ВСТАВИТИ НАЛЕЖНУ СУМУ НА ФОНД КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ!

Справлення помилок.

В ч. 1 (7). „Г.К.Ж.” прохаємо справити: 1) У статті Ю. Павликовського „Під тихий вечір різдвяної ночі” стор. 4, друга шпальта, 36 рядок згорі замість „1944 року” має бути „1940 року”, 2) У статті д-ра С. Варана „Земельні справи в Галичині” стор. 7, перша шпальта, 20 рядок знизу замість „цисара Йосифа I.”, має бути „цисара Франца Йосифа I.”... За ці помилки прохаємо вибачення у Ш. Авторів. РЕДАКЦІЯ.

70-ліття д-ра СТЕПАНА БАРАНА

31. 1. 1948 р. громадянство Міттенвальду, а з ним і вся українська еміграція, складали подяку, признання і поклін сеньйорові наших громадсько-політичних діячів і журналістів, д-рові Степанові Баранові, який кілька днів перед тим розпочав своє сімдесятиліття.

Як син чорнозему, пробивався наш Ювілят важко через життя. По скінченні академічної гімназії у Львові студював право у львівському університеті, де й осягнув докторат правничих наук. Та цього було Ювілятові замало, і він записався ще й на філософичний факультет, що його, після студій у Львові, Берліні і Відні, закінчив у тому ж місті. Склавши адвокатський іспит, відбував адвокатську практику в різних містах, поки в 1914 р. не відкрив власної канцелярії, яку вів з незначними перервами до літа 1944 р.

Та крім адвокатської практики, що винесла його на чолі народних оборонців, зокрема ж оборонців у політичних процесах, Ювілят уже від студентських часів займався дуже живо громадською і політичною працею, маючи завжди на оці свідомлення, економічне піднесення і вкінці державне визволення й об'єднання українського народу. Як народній трибун він промовляв на сотнях віч та зібрань, як національний висланник, пропагандист вів державницько-визвольну акцію на закордонному терені, як умандатований представник народу вніс сотні інтерпеляцій і виголосив десятки промов на пленумі та в комісіях варшавського союму, протестуючи проти поневолення рідного народу.

Але поза тим Ювілят знаходив ще час, щоб послужити рідній справі пером. І вже повних 46 літ він забирає слово в усіх пекучих актуальних справах нашого життя на сторінках преси та в окремих публікаціях, даючи про піднесення українського народу на вищий рівень та про підготування й наближення його до національного й соціального визволення.

Таким чином наш Ювілят, що відзначається великою скромністю незвичайною працьовитістю, величезним знанням і просто феноменальною пам'яттю, віддав своєю працею безцінні прислуги рідній справі.

Редакція „Г.К.Ж.“, бажає Шановному Ювілятові прожити ще багато літ у доброму здоров'ї і до-

чекатися здійснення тих ідеалів і змагань, що для них він стільки потрудився.

* * *

Ювілей з приводу 70-ліття д-ра Степана Барана в Міттенвальді пройшов дуже гідно й достойно. У великій залі місцевого театру зібралася 31. 1. вся інтелігенція табору і багато селян та робітників. У перших рядах засіли визначні гості, що залишилися спеціально на свято після сесії Гол. Переселенської Ради, під пороводом голови ЦПУЕ п. Василя Мудрого.

До Ювілята звернувся з довгим поетичним, гарно обдуманим словом інспектор Дмитро Квасниця, голова Ювілейного Комітету. Основний, цікаво опрацьований реферат про громадсько-політичну і наукову, публіцистичну діяльність д-ра Ст. Барана виголосив ред. д-р Іван Німчук. Обидві доповіді прийняли зібрані гарячими оплесками, і ті доповіді повинні б обов'язково з'явитися друком.

Після того виголосили привітання: голбова ЦПУЕ п. В. Мудрий, адв. др Лев Ганкевич від ЦПУЕ-Мюнхен і адв. др Володимир Загайкевич від українських адвокатів. Далі прочитано численні привітання (листи і телеграми — понад 100), між ними від апостольського візитатора о. Вояковського, проф. Ісаака Мазепи, проф. Л. Білецького, поодиноких референтів ЦПУЕ, від українських загальних представників в англійській і французькій смугах, від ЦПУЕ-Мюнхен, від СУЖ-у та його філій, від централі УНДС, від редакцій українських часописів та журналів, від усіх таборових установ та організацій у Міттенвальді і від численних громадян, приятелів і знайомих Ювілята.

На закінчення промовив ще адвокат ред. Петро Рогатинський іменем таборового громадянства, після чого забрав слово сам Ювілят, що в своїй промові розповів про свою працю, яка мала завжди одну мету: добро української справи, і закінчив глибокою вірою в недалеке здійснення всіх наших надій та в поворот у вільну незалежну Україну. Вечір закінчився багатоліттям, що його відспівала вся зала.

Увечері відбувся скромний комерс при участі 20 осіб, членів таборового проводу, Ювілейного Комітету і кількох найближчих Приятелів Ювілята.

Др. СТЕПАН БАРАН

Земельні справи в Галичині

(Закінчення)

II.

Але і самі польські дідиці в Галичині не зуміли пристосуватися до нового капіталістичного грошового господарства, що настало в Галичині незабаром по скасуванні панщини. Не уміли господарити і щораз більше попадали в борги. Велика земельна власність почала загально зменшуватися через парцеляцію, і в самій Східній Галичині втратила вона через неї в 1852-1912 р.р. 275,081 га. Відсоток землі великої зем. власності до загальної площі землі був такий:

Роки:	%/о	га
1852-60	44.2	2,461,263
1889	42.1	2,328,287
1902	40.3	2,229,469
1912	37.8	2,089,853

Велика земельна власність мала надмірні борги, тимто вона через продаж частини землі в селянські руки бажала рятуватися від повного загину. До першої світової війни не було в Галичині обмежень в обороті землею і цю справу полишено самим заінтересованим. Алеж національно політичний чинник грав і тут вирішальну роль, й українські селяни за 1852-1912 р.р. змогли придбати при парцеляції двірських обшарів у Східній Галичині всього коло 38,000 га. Решта, 237,000 га, опинилася в руках

польських селян, здебільша колоністів із Західньої Галичини, на що вказує приплив до Сх. Галичини в 1880-1910 р.р. 318,589 поляків.

Під час першої світової війни цісарський розпорядок із 9. VIII. 1915 р. обмежив оборот селянською землею, що мала тоді значну заборгованість, з наміром зберегти цю землю перед переходом у руки лихварів та спекулянтів. Оборотою землі мали керувати земельні комісії при повітових судах, і вони давали дозвіл на купівлю землі, якої спекулянт-нехлібороб не міг набути. Проте торгівлі селянською землею під час війни майже не було, а парцеляція більшої земельної власності зовсім припинилася. Війна, а зокрема російська окупація, дуже поруйнувала панські фільварки, з яких власники або державці здебільша повтікали на захід. Ще в серпні 1914 р. видано ціс. розпорядок про т. зв. жнивні комісії по селах, що мали дбати про загосподарювання посівної площі місцевими робітниками, навіть під примусом. Весною 1918 р. довело це в деяких повітах, головн. в Равщині, до масового спротиву селян проти примусових робіт на панських ланах. Це причинило знову масове арештування опірних і масові процеси проти них перед красивим карним судом у Львові та їх засуди.

З днем 1 листопада 1918 р. державна влада в Сх. Галичині перейшла в руки органів Західньо-Української Народної Республіки. Законодавчу владу виконувала Національна Рада, зразу у Львові, опісля в Станиславові. В уряді, що звався Державним Секретаріатом, утворено для хліборобства і земельних реформ окремий державний секретаріат (міністерство) земельних справ, і цей пост обняв я. Австрійський цивільний кодекс, закон про ґрунтові книги і інші австрійські закони та розпорядки з ділянки хліборобства і землеволодіння тимчасово залишилися у правній силі. Уряд ЗУНР, не зважаючи на війну, готував далеко йдучу земельну реформу при збереженні засад приватної селянської власності. Загосподарюванням великої земельної власності мали займатися окремі земельні комісії по громадах, щоб забезпечити оброблення землі та прохарчування міст і армії. Звичайно половину збору з діличівської землі селяни задержували для себе на власність, другу одержувала комісія як власність держави, оскільки не господарював сам власник. Національна Рада в Станиславові ухвалила 14 квітня 1919 р. короткий рамовий закон, що оздачував основи земельної реформи. Докладні виконавчі закони і розпорядки мали вийти після закінчення війни. Згаданим рамовим законом ухвалено вивласнення великої земельної власності. Ліси мали перейти на власність держави. Земельна площа (рілля, сіножаті і пасовища) творили земельний фонд ЗУНР, з якого малоземельні і безземельні селяни мали одержати на власність окремі наділи. На виразне домагання самих селян, членів Національної Ради і селян у краю, задержано принцип приватної власності, бо вони всі були рішуче проти націоналізації чи соціалізації землі, як це старалася перевести Центральна Рада в Києві і як це робили у себе Совети. Наміром згаданого закону з 14. IV. 1919. р. про земельну реформу було створення середніх самовистачальних і життєздатних сільських господарств на засадах права власності на землю наділених нею господарів, при повній ліквідації великої земельної власності. На терені ЗУНР за цілий час української влади панував повний правопорядок, і його старалися задержати і при переведенні земельної реформи. Та цієї земельної реформи не встигли вже перевести в життя. Якраз місяць пізніше польська армія ген. Галлера розпочала наступ на Східню Галичину, і Українська Галицька Армія по героїській обороні рідної землі в половині липня 1919 р. перейшла за Збруч і вся Східня Галичина опинилася в польській окупації, що тривала аж до вересня 1939 р.

Польська влада оборот землею взяла під свою контролю. Розпорядком ради міністрів з 1. IX. 1919 р. унормовано оборот т. зв. табулярною, себто діличівською землею власністю. Поставлено там вимогу, щоб купівлю і найменшого шматка діличівської землі затверджували відповідні польські державні установи. З цією метою зліквідовано в Галичині в 1920 р. повітові комісії для обороту землею, у яких були передставники українського товариства „Сільський Господар”. Створено головний земельний уряд (пізніше переміненний в міністерство земельних реформ) та окружні і повітові земельні уряди, які скасовано 1. I. 1934 р., передаючи їх компетенції політичній владі. Це мало таку політично-національну тенденцію, щоб не допустити до переходу діличівської землі в непольські руки. Так воно й було в часи найбільшої парцеляційної гарячки в роках 1920-1923, яка пізніше заламалася майже зовсім з причини господарської скрути. На основі таємного розпорядку головного земельного уряду в Галичині українці могли набувати тільки 5% парцельованої діличівської землі. Це ствердив під присягою, на мій окремий запит як оборонця з уряду, пов. зем. комісар Волошинський з Тернополя на розправі перед судом присяжних у Тернополі у вересні 1923. р. в процесі проти свого попередника в уряді, Яка Пікурського, обвинуваченого за зловживання на посаді пов. земельного комісара в Тернополі, і цей факт оголошено тоді в передовій статті львівського „Діла” п. н. „Тільки 5%...”

Польський сейм, у якому українських послів тоді не було, ухвалив 15. VII. 1920 р. земельний закон,

який першенство купівлі діличівської землі признавав фільварковій службі, безземельним і мало-земельним, що втратили працю через парцеляцію, та власникам карликуватих господарств, що межують із парцельованим фільварком. Для переведення в життя цього земельного закону оголошено в Польщі докладний закон із 28. XII. 1925 р. про переведення земельної реформи. Цей закон діяв до вибуху другої світової війни, стосуючи у практиці широкі обмеження в набуванні землі українськими селянами, що тільки рідко і з тяжким трудом могли набути дещо землі з парцеляції. Дня 17. XII. 1920 р. видано в Польщі, попри згаданий земельний закон з 15. VII. 1920 р., окремий закон про військову колонізацію східніх земель, до яких належали Волинь і Полісся. До Галичини він не стосувався. На основі цього закону перевели там військову колонізацію поляками-військовиками українських, білоруських і литовських земель. Колоністи одержували безплатні наділи навіть у таких околицях, де місцеве селянське населення сильно спролетаризовано. По день 1. I. 1923 р. на польську військову колонізацію видано там кругло 367.000 га землі. Пізніше ця акція майже припинилася. За обчисленнями інж. Юл. Павликовського до 1. I. 1923 р. (час найбільшого розмаху колонізації в Польщі) сколонізовано у Східній Галичині коло 200.000 га між напливом польське населення. Під військову колонізацію на Волині занято тоді 112.000 га, на Поліссі 133.000 га, разом на українських землях 445.000 га.

Щорічний контингент, призначений під парцеляцію і колонізацію в Польщі, визначено на 200.000 га. Визначувала його рада міністрів, оголошуючи щорічно список парцельованих маєтків. Парцеляцію вели з уповноваження міністра хліборобства і зем. реформ або самі власники, або, частіше, уповноважені до цього окремі установи, звичайно польські банки. Українське парцеляційне товариство „Земля” у Львові не одержало концесії на ведення парцеляцій, і його зліквідовано. Кожний набуток землі при парцеляції мусів мати затвердження окружного земельного уряду (від 1. I. 1934 восвідського уряду). Коли до кінця календарного року приватна парцеляція не вичерпала річного контингенту, тоді міністер хліборобства і земельних реформ, у січні найближчого року списував ті маєтки, які слід було примусово викупити. До цього примусового викупу доходило щойно тоді, коли заінтересований не розпарцелював списаного маєтку до 1 січня того календарного року, в якому призначено його маєток на примусовий викуп. Тоді держава брала маєток на власність, а власникові давала відшкодовання за рішенням міністра скарбу: або в паперах 5% земельної ренти в урядовому курсі, але не нижчому, ніж 70 за 100, або половину готівкою, а другу в листах згаданої земельної ренти за їх номінальною вартістю, при чому тримало листи п'ять років у державному депозиті.

В Польщі розпочато парцеляцію ще в 1919 р. розпарцелюванням 11.800 га.

В 1920 р. розпарцельовано	54,300 га
1921	180,400 "
1922	254,200 "
1923	201,700 "
1924	118,300 "
1925	129,300 "
1926	209,800 "
1927	245,100 "
1928	227,600 "
1929	164,500 "
1930	130,800 "

разом до початку господарської кризи в 1930 р. розпарцельовано в р.р. 1919 до 1930 включно 1.926,800 га.

1931 р. розпарцельовано	105,300 га
1932	74,100 "
1933	83,500 "
1934	56,500 "
1935	79,800 "
1936	96,500 "
1937	113,100 "
1938	119,200 "

Разом від 1931 року до 1938 р. включно 728.000 га.

Разом від 1919 р. по кінець 1938 р. розparcelьовано в цілій Польщі 2,654,800 га великої земельної власності, з того до кінця 1937 р. 2,535,600 га, з цієї останньої цифри окремо в південних воєводствах (давніша Галичина) 382,600 га, а у східних 977,800 га. Це цифри офіційної польської статистики, взяті з Малої Статистичної Річника за 1939 р. Вони наочно ілюструють напрямну польської аграрної політики в парцеляційній ділянці, що була звернена в першу чергу на південно-східні і східні, отже непольські землі, які сьогодні до теперішньої Польщі вже не належать. Наведені цифри ілюструють теж хитання парцеляційного темпа в залежності від кожнорічної господарської ситуації. В р.р. 1927 до 1930 попало дещо більше землі і в українські, руки, як теж і пізніше, бо так строго не стосовано згаданої вище норми 5%. За те більше землі попало в руки українських селян від польських колоністів, що заборгувавшись, продавали землю місцевим українським селянам. На таку трансакцію не треба було вже дозволу влади, за виїмком пограничних повітів, у яких на купівлю кожної нерухомості, навіть у містах, треба було дозволу влади на основі закону з 1938 р. про охорону границь.

Земельна реформа на українських землях у Польщі не поліпшила тут зовсім земельних відносин, серед яких треба було залишити колонізаційну парцеляцію, а вести виключно сусідську. Вона не спинила голоду землі і не поправила долі місцевого українського селянського населення. Воно залишилося й надалі у своїй масі сполетаризоване, або зовсім безземельне, або на своїх дрібних до 5 га землі (близько 80% загалу всіх господарств) — цілком нежиттєздатне.

Окупація Галичини советськими військами у вересні 1939 р. і прилучення її до СРСР принесла з собою основні зміни в земельній політиці. Велику земельну власність, за яку в Польщі вважали господарства понад 50 га, як теж всі церковні й монастирські землі, націоналізовано. Націоналізовано й більші селянські господарства. В ділянці земельної власності і господарства введено советську систему і пороблено заходи для організації радгоспів і колгоспів, а в деяких селах вже і створено колгоспи, а з ними введено і новочасне кріпацтво. Родини колоністів, що прийшли по 1919 році, виве-

зено за Урал. Очевидно, советська система ніяк не могла найти прихильного відгому серед нашого селянства в Галичині, як не знайшла його перед тим і за Збручем. Велику земельну власність, що в 1939 р. мала в своїх руках ще коло одної третини всієї орної площі в Галичині, відразу зліквідовано. Німецьких колоністів ще з давніх австрійських часів Гітлер забрав до Німеччини. На землях вивезених польських колоністів, а теж і згаданих німецьких, советська влада поселила тимчасово лемків, що добровільно репатріювалися, або дала в тимчасове користування місцевим селянам.

Літом 1941 року Галичину зайняли німці. Вони залишили націоналізовану велику земельну власність, церковної та монастирської землі, яку вважали за німецьку державну власність. На фільварках уведено примусове оброблювання землі місцевим населенням. Селянської дрібної власності ще не зачіпали, але ввели заборону обороту землею, а на селян наложили величезні контингенти в доставі земельних продуктів і всякі інші податки. При цьому дуже нелюдяно, чи так прямо по-варварськи, поводилися із селянами, вважаючи Галичину за підбиту колонію... Уведено найстрогішу поліційну систему з наміром і фізичного винищення українського народу, не кажучи вже про плянове руйнування господарства. Масово вивезено наше селянське населення з Галичини — як із інших українських окупованих земель — на примусові невідлучні роботи в Німеччині. Ця нещадна німецька політика спричинила активний спротив української селянської маси в Галичині, що виявився в організації повстанчих відділів проти німецьких окупантів, як перед тим і опісля проти советських.

Літом 1944 р. Галичина опинилася знову в советських руках, і від того часу советська окупація триває там і досі, винищуючи нещадно українське населення. Крім національно-політичного і економічно-соціального закріпощення, уведено тепер і релігійні переслідування насильним скасуванням церковної унії і введенням московського православ'я. На великі розміри переводиться тепер советизація і в земельній ділянці, і наші селяни тратять і ті дрібні земельні наділи, що їх мали досі, і перемінюються, звісно, недобровільно, в советських рабів.

Кінець.

А. ЛЯВЕРНЬ.

Великі кооп. підприємства в Бельгії, Франції і Англії

Містимо скорочений переклад статті французького кооператора А. Ляверня, про великі кооперативні підприємства, які проф. Б. Лявернь, учень проф. Шарля Жіда, називає „кооперативні режі“, або т. зв. публічні кооперативи. Ці публічні кооперативи мали б охопити всі галузі великої промисловості та кредит, замінюючи занепадаючий капіталістичний лад. Однак, щоб цю ідею зреалізувати, треба, щоб до цієї „кооперативної ідеї“ прилучився капітал і то капітал у державній формі. На заснування публічного кооперативу потрібний публічний акт, а не проста згода його членів. Членами „кооп. режі“ можуть бути лише правні особи, як: держава, міські, повітові, кооперативні та інші державні установи. Форма тих публічних кооперативів — це акційна спілка, яка має право випускати власні акції і яка дуже наближається до капіталістичного підприємства. Докладніше про цей вид кооперативів див. Книга інж. Піснячевського „Від капіталізму до кооператизму“ Париж 1945. Статтю цю містимо порядком інформації — Редакція.

„Revue economique et sociale“ („Господарський і суспільний огляд“), що виходить в Альжирі подає змістовну статтю на подану тему. Ця стаття подає цікаві відомості, які можуть дуже стати в пригоді

українським кооператорам, що готуються до діяльності на Батьківщині.

* * *

Досить відомий соціолог, Клаудіо Жане п'ятдесят років тому сказав, що „споживчі кооперативи являють собою єдину суспільну спробу, яка вдалася в XIX столітті“. З далеко більшою рацією ми можемо сказати те саме про великі кооперативні підприємства. Останні народилися в 1860 й 1884 р.р. й тепер існують в кількості більше сотні у світі. Вони помітні тим, що жодне з тих сотень підприємств, а також великих товариств, що відповідають цьому оригінальному типові, не зазнало банкрутства або невдачі. Яка організація на протязі трьох четвертин століття зазнала такого визначного успіху?

Всупереч деяким економічним схемам, які ніколи в дійсності не закорінилися і є лише відбитком фантастичної уяви, великі кооперативні підприємства, хоч їх не визнає дехто за кооперативні, мають вже довге й славне минуле.

Тому що через дивну неувагу велике кооперативне підприємство ще мало відоме загальному, корисно зробити огляд досягнень найголовніших великих кооперативних підприємств, що тепер існують у світі, зокрема у Бельгії, де повстало перше з них, дали в Англії, де в 1902 році вони набули визначного розвитку, й у Франції, де вони лише починають свою діяльність.

I. ВЕЛИКІ БЕЛЬГІЙСЬКІ КООПЕРАТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА.

Ми не маємо пожитливості описувати тут обставини, при яких створилися великі бельгійські кооперативні підприємства, ані давати подробиці їхніх блискучих досягнень. Ми обмежимося найзагальнішими відомостями.

1. Першою за часом повстання з бельгійських великих кооперативних установ є „**Комунальний кредит Бельгії**”. Він виник 1860 року. Ця інституція, що має членами державу, провінції й майже всі громади королівства, має на меті приймати вклади на найкращих умовах шляхом облігацій, випущених для загальної підписки, й давати громадам позики по собівартості з набутих таким чином фондів. Це товариство дає позики на відсотки нижчі ніж приватні банки і тому дуже розвинулося за останній час. З часу свого заснування до кінця грудня 1939 року воно випустило на 9.094 мільйони франків облігацій. Ці фонди воно позичило на довгі терміни майже всім бельгійським громадам. Майно товариства, яке належало амортизувати наприкінці 1939 року досягало 7.532 мільйони. Капітал і запасні фонди товариства становили в кінці 1939 року 349 мільйонів франків.

2. „**Національне товариство міжсільських залізниць**” — постало, як велике кооперативне підприємство в 1884 році. Воно збудувало 5.314 кілометрів залізничних шляхів на загальну суму 880 мільйонів франків і експлуатує їх якнайкраще в інтересі провінцій і громад, що є його акціонерами. Товариство, розквітле перед 1914 роком, пройшло через тяжку добу, бо після війни рейки і рухомий матеріал були в лихому стані. Але підприємство спромоглося поволі побороти всі тимчасові труднощі без допомоги держави.

Воно знову фінансово урівноважилось через суворі самообмеження. Воно збрало до каси в 1936 році 246 мільйонів річних доходів, тоді як витрати досягли 240 мільйонів.

Основний капітал товариства за арт. 5 статуту „дорівнює сумі первісних витрат будови шляхів й еwentуально їх експлуатаційного матеріалу”. На основі дуже розумної ідеї „капітал поділений на стільки серій акцій, скільки є експлуатованих ліній”. Капітал, призначений на будівництво кожної нової лінії, дістає особливий дивідент, що набирається з пізніших доходів даної залізничної лінії. Національне товариство в дійсності поділяється на велике число самостійних підприємств, які беруть участь своїм власним акційним капіталом у витратах на будівництво, зберігаючи власні доходи, й дістають прибуток або втрату в залежності від обставин. Кожна з цих клітин, сукупність яких складає Національне Товариство, пов'язана з іншими лише уділом, який вона несе у загальних витратах товариства й спільним запасним фондом, звідки черпають кошти на покриття еwentуальних дефіцитних ліній.

Товариство вірне кооперативній zasadі „б д к р и т и х д в е р е й”. В 1912 році підписаний капітал дорівнював 350 мільйонам. В 1936 році він досяг 969 мільйонів. На початку 1912 р. лінії, відкриті для загалу, мали 3.981 кілометрів довжини. В кінці грудня 1936 р. лінії в експлуатації мали вже загальну довжину 5.815 кілометрів. Таким чином сітка міжсільських залізниць в Бельгії більша за залізницю загального інтересу (4.722 кілометрів).

Найвизначнішою рисою кооперативного залізничного підприємства для села є система, яку воно запровадило для покриття підписаних акцій. Ця система, на нашу думку, такого роду, що може зробити розмноження великих кооперативних підприємств дуже швидким і зручним у Франції, як і в інших державах, коли б того захотіла публічна влада.

Бельгійський законодавець мав прекрасну думку дозволити акційним товариствам (за виключенням приватних акціонерів) покривати їх акції звичайними річними внесками із зиску розрахованими так, щоб дорівнювали процентам і сумі акції за 90 років (арт. 6 статуту). У виді того товариство не дістає зараз жадного капіталу від своїх акціонерів, потрібний капітал позичає в міру потреби, або збирає через публічний випуск облігацій

на суму, рівну кількості підписаних акцій. (Акціонер зводиться до ролі ручителя — прим. Ред.) Акціонер не мусить вносити навіть щорічні внески, як тільки обов'язковий капітал покритий.

Це треба розуміти так, що як прибутки товариства є достатні, на покриття річних внесків усіх акціонерів, то товариство ділить суму прибутків на кількість акцій й приписує кожному акціонові його річний внесок з цього доходу, збільшуючи одночасно основний капітал.

Отже приходиться до того, що в товаристві, яке покриває річні внески з доходів, підписка на акції є для громади — акціонера бланковою операцією, яка не вимагає будь-яких витрат фондів, як що доходи лінії задовільні.

Коротко: громади, провінції й бельгійська держава, які є акціонерами товариства, не вносячи капіталу, одержують, як підприємці, що ризикують (дають поруку — прим. Ред.), певну частину чистого прибутку від експлуатації залізничної лінії. Для кожної окремої лінії ведеться спеціальний рахунок, в якому записуються витрати на первісне устаткування й експлуатацію.

Як бачимо, на рухливих залізничних лініях, які дають добрий прибуток, акціонери нічого не потребують давати, щоб їх побудувати, навпаки користаються щороку, як акціонери з доходу (зовсім капіталістична ознака — прим. Ред.).

У випадку, коли дохід лінії слабкий і коли її прибуток від експлуатації не дозволяє віддати акціонові еквівалент суми, яку він повинен заплатити як внесок, то тоді само собою, вимагають від акціонера заплати цього внеску. Це єдиний випадок, коли Національне Товариство прохає внесок у своїх акціонерів.

Зрештою оргінальний фінансовий засіб, запроваджений 1884 року, виглядає так:

а) Акціонери не вносять жодного капіталу. Кожний з них несе лише, якщо треба, тягар дефіциту власної лінії до висоти щорічного внеску, який він винен товариству;

б) Товариство позичає всі фонди, потрібні для будівництва ліній;

в) По урукомленні лінії починає наперед вираховувати на чистий прибуток щорічний внесок, який повинен вистачити на заплата відсотків власникам облігацій і на еwentуальне погашення облігацій, ними підписаних;

г) Коли лінія залишає, після сплати відсотків, ще чистий прибуток, тоді він іде на різні призначення. Звичайно $\frac{3}{4}$ віддається як чистий дивідент акціонерам, хоч ці не внесли жодного капіталу а $\frac{1}{4}$ вноситься до запасного фонду й до провізійного фонду, призначених для компенсації можливих витрат й поширень чи покращань ліній.

д) Якщо фінансові наслідки несприятливі, товариство розподіляє прибуток бруто (надвишку прибутків над поточними витратами) між акціонерами лінії і прохає останніх внести йому різницю між приписаним щорічним внеском і сумою, яку щойно їм видали. Якщо буває дефіцит з експлуатації, акціонери сплачують щорічний внесок повністю, щоб покрити кошти облігацій, випущених за їх кошт товариством. Товариство само несе тягар невислачальності доходів щодо поточних витрат експлуатації, маючи можливість черпати з резервного й провізійного фонду, накопичених з прибутків ліній.

Якщо взяти на увагу становище, в якому перебувають держава й особи публічного права й відсутність у них будь-яких значних капіталів до розпорядимості, то цей спосіб виглядає як дійсний шедевр винахідливості. Цей „винахід” зробить більше для поширення великих кооперативних підприємств, ніж найкращі промови в парламенті.

(Закінчення буде).

„**НЕМА ДНЯ, ЩО НЕ ДАВАВ БИ НАГОДИ ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДОБРОГО І ЩОСЬ, ЧОГО НІКОЛИ НЕ МОЖНА БУЛО ЗРОБИТИ ДОТЕНЕР І ЧОГО В МАЙБУТНЬОМУ ВЖЕ НЕ МОЖНА БУДЕ ЗРОБИТИ.**”
(БУРЛЯТ).

Будинок в якому розпочалися переговори в Берестю Литовському 1917 р .

Підписання умови про припинення війни між центральними державами і Росією 15. XII. 1917 р.

Берестейський

(9. 2. 1918 —

МИРОВИЙ ДОГОВІР МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНЬОЮ РЕСПУБЛІКОЮ І ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ.

В лютому ц. р. минає 30 років від заключення Берестейського мира між Українською Народною Республікою і центральними державами. Це був перший міжнародний виступ молоді української держави. Відзначаючи 30-ліття цього факту містимо головні пункти цього договору і кілька оригінальних світлин з того часу. Світлин беремо з німецької книжки Theodora Kröger-a - „Brest-Litowsk“, Beginn und Folgen des bolschewistischen Weltbetrugs, виданої при кінці 1937 р. в Берліні.

* * *

Головні пункти цього договору були такі:

I. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина з одного боку і Українська Народна Республіка з другого боку заявляють, що воєнний стан між ними скінчився.

Закладаючи договір сторони ухвалили надалі жити з собою в мирі і приязні.

II. 1) Між Австро-Угорщиною з одного боку й Українською Народною Республікою з другого боку, як далеко ці держави межують між собою, лишаються ті межі, які були перед війною між Австро-Угорщиною і Росією. 2) Далі на північ іде границя Української Народної Республіки, починаючи від Тарнограду, в загальних рисах по лінії Білограй — Щебрешин — Красностав — Пугачів — Радин — Межиріччє — Сарнаки — Мельник — Високо-Литовське — Камінець-Литовський — Пружани — Вігоновське озеро. В подробицях цю границю зазначить мішана комісія, беручи під увагу етнографічні відносини і жадання населення. 3) На випадок, коли б Українська Народна Республіка мусіла мати спільну межу з якоюсь іншою з чотирьох союзних держав, застерігаються особливі умови.

Українська делегація. Біля стола сидять від ліва до права: Любінський, Голубович, Лисенко і голова делегації Севрюк.

мир 1918 р.

9. 2. 1948)

III. Звільнення окупованих територій почнеться негайно після ратифікації мирового договору. Спосіб переведення звільнення та передачі звільнених країв означають уповноважені заінтересованих сторін.

IV. Дипломатичні і консульські відносини між сторонами, що заключають договір, відновляться негайно по ратифікації мирового договору. Щодо найдаліше йдучого допущення консулів, з обох боків застережено особливі умови.

V. Закладаючи договір сторони відмовляються обопільно від заплати коштів війни, себто від державних видатків на ведення війни, а також від покриття військових операцій, включаючи сюди всі переведені у ворожій державі реквізиції.

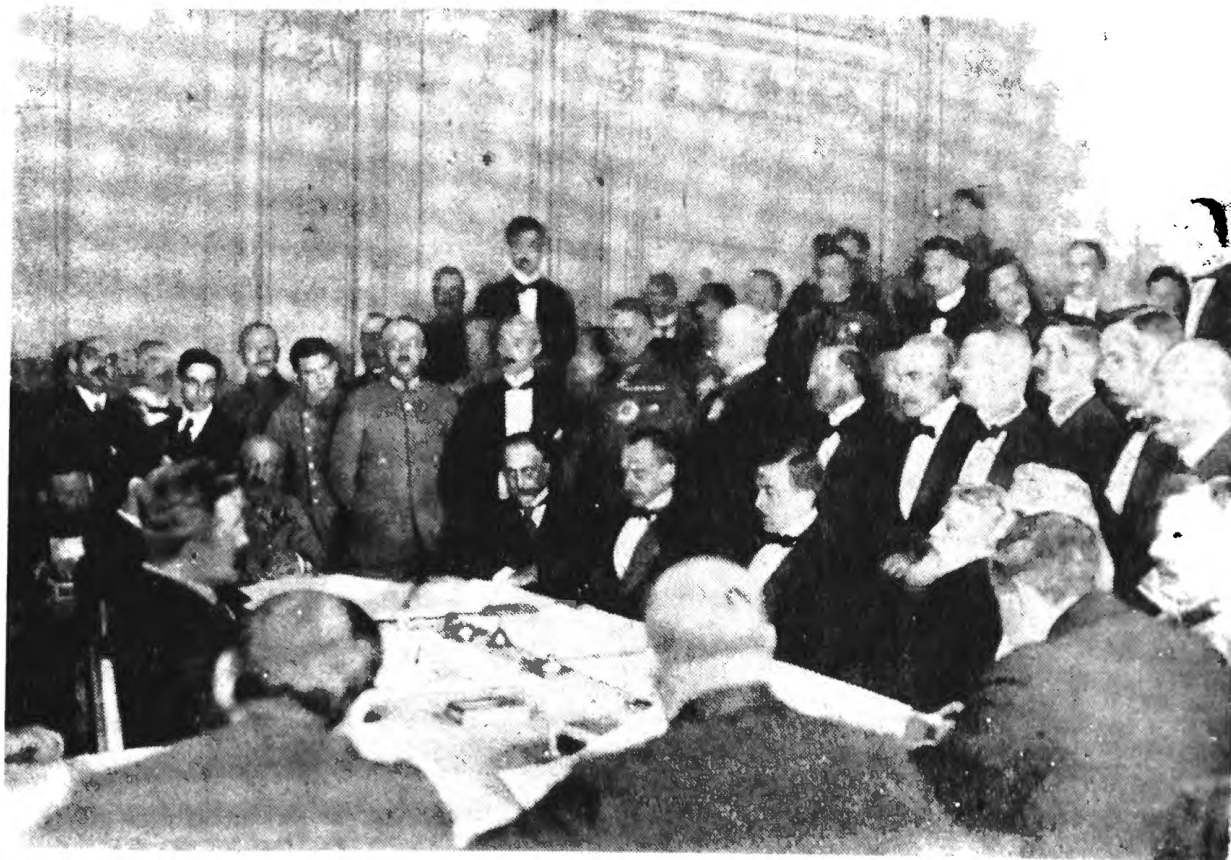
VI. Воєнних полонених буде одпущено з обох боків додому, оскільки вони не заходять дістати дозволу лишитися в чужій державі або податися до якоїсь іншої держави. Полагодження зв'язаних з цим питань відбувається шляхом окремих договорів, зазначених в VIII статті.

VII. В цій довгій і докладній статті унормовано будучі господарські відносини між чотирма союзними державами й Українською Народньою Республікою, на таких основах: на час до 31 липня 1918, обов'язуються сторони, що заключають договір, постачати обопільно надвишки хліборобських і промислових продуктів. Скільки товарів і їх ціни установлює комісія, яка сходиться зараз же по заключенню миру. Обмін товарами відбуватиметься почасти через державні центральні або стоячі під доглядом держави органи, а почасти шляхом вільної торгівлі. До заключення остаточного торговельного договору, а у всякім разі по впливі 6 місяців після заключення загального миру, обопільні торговельні зносини упорядкуются провізорична умова, яку можна виповісти протягом 6 місяців від 30 червня 1919. Ця провізорична умова нормує обопільні договорні мита, які мали силу до вибуху війни

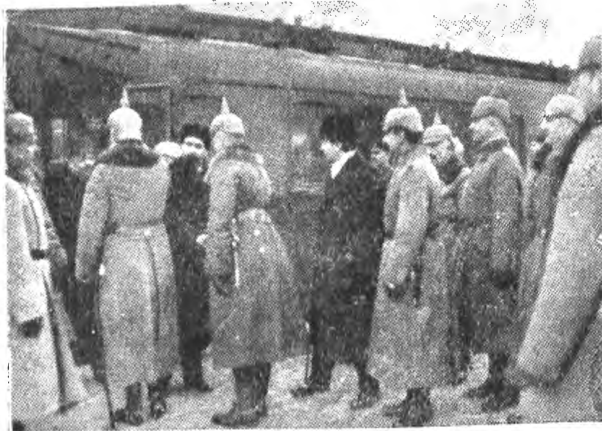

„Мир і свобода в СРСР”
(Карикатура з 1918 р.)

„ДЕ ЗГОДИ НЕМАЄ — ТАМ ДОБРА НЕ БУВАЄ”

Центральні держави підписують мир з Україною 9 лютого 1918 р. — це був перший міжнародний виступ Української Народньої Республіки.

Троцький прибуває до Берестя, щоб не допустити до підписання миру з Україною.

в торговельному обороті між Австро-Угорщиною та Росією, також для зносин між Австро-Угорщиною та Україною. В ній є також всі важніші точки старого торговельного договору з Росією, оскільки вони мають відношення до України. Поза тим

забезпечено вільний перевіз до Азії, а особливо до Персії, який раніше замикала Росія. Нарешті, було умовлено, що „в господарських зносинах між краями обох держав, охоплених митовим договором, Австро-Угорщина з одного боку, а Україна з другого боку, не буде Україна жадати полегкостей, які робить Австро-Угорщина Німеччині або якій іншій країні, зв'язаній з нею митовим союзом, що межує з Австро-Угорщиною безпосередньо, або через якусь іншу, зв'язану митовим договором з нею або з Німеччиною країною.” Такі ж постанови є важними і навпаки — для України.

УІІІ. Унормовання публічних і приватно правних відносин, виміна полонених та цивільних інтернованих, справа амністії, а також справа захоплених противником торговельних кораблів — все те усталиться в окремих договорах з Українською Народною Республікою, які творять значну частину теперішнього мирового договору й, оскільки це можливе, одночасно з ним вступають в силу.

ІХ. Умови, заключені цим мировим договором, творять одну неподільну цілість.

Договір складено в німецькій, мадярській, болгарській, турецькій й українській мовах і підписано 9 лютого 1918 р.

Роля господарства України в ССРСР

НА ТЛІ ОСТАННЬОГО П'ЯТИРІЧНОГО ПЛАНУ

Вступ.

Усі п'ятирічні господарські плани ССРСР, починаючи від першого в 1928-32 рр., і кінчаючи останнім, стоять завжди в центрі уваги керуючих советських державних чинників. Вони при допомозі п'ятирічок, пляново, наче по шаблях, намагаються підтягати народне господарство ССРСР на вищий ступінь розвою, змінюючи поволі обличчя краю з аграрного на більш промисловий, поминаючи тут засоби за допомогою яких цю мету досягається.

Переглядаючи осяги п'ятирічних плянів ми бачимо, що Сов. Союз послідовно йде до своєї мети, а саме: він хоче за всяку ціну догнати а то й випередити в господарському розвитку інші держави Європи, і навіть США. А п'ятилітні плани — це ті граничні стовпи які вимірюють досягнення поодиноких періодів. У п'ятилітніх планах знаходимо не лише відбитку господарського життя, але всі тенденції та проекти, які керують цілою політикою ССРСР. Напр., в останній п'ятилітці дуже яскраво помічається тенденція пересунути питому вагу промисловості з України до центральних районів Росії і там розбудувати нові осередки промисловості коштом інших советських республік, в тому й УССР.

Точно проаналізувати цю проблему досить важко, бо Сов. Союз дуже скупий на статистичні матеріали про поодинокі республіки, а подає всі цифри здебільшого про цілий ССРСР, бо цим способом легше завуалювати свої справжні наміри та дійсний стан. Однак і з тих скупих матеріалів, які можна було скопити з советської, української та німецької преси про останню п'ятилітку в ССРСР і з основних праць про економіку України взагалі, можна все ж таки поробити деякі порівняння і деякі висновки.

Відразу на вступі треба зазначити, що українська національна територія протягом кількох століть поділена між різними державами, підпадала під різні господарські й політичні впливи, це позначалося на розвитку народного господарства поодиноких українських провінцій. Констатуємо, що всі держави, між якими була поділена українська національна територія (до першої світової війни — Росія і Австрія, пізніше — ССРСР, Польща, Румунія і Чехо-Словаччина, а тепер ССРСР і його сателіти) мали одно спільне, а саме: мета та завдання їх економічної політики визначалися відповідно до потреб і інтересів головного державного масиву, до вимог політичних і економічних осередків тих держав, які лежали поза межами української території, а ніколи не визначалися потребам і інтересами

українського населення. Навіть і тоді, коли держава різними заходами впливала в такій чи іншій мірі на розвиток народного господарства, то вона мала в тому свій особистий інтерес, а не господарські потреби українських земель.

Коротко економічна політика поодиноких держав у відношенні до українських земель була більше або менше колоніального характеру, залежно від міжнародної чи внутрішньої кон'юнктури і нашої постави.

Найінтенсивнішу колоніально-експлуататорську економічну політику на Україні вів і веде ССРСР, що видно з пляну останньої п'ятирічки.

І саме метою цієї праці є хоч частинно виявити ці тенденції ССРСР, та показати цифровими прикладами з поодиноких галузів народ. господарства України, як Сов. Союз у своєму пляновому і регульованому господарстві підпорядковує господарські інтереси українських земель інтересам цілого Советського Союзу, чи просто Москві, і таким способом деформує та сплюснює нормальний розвиток українського народного господарства, або його немилосердно експлуатує.

Маючи це на увазі, хочемо коротко обговорити наперед загальні втрати, спричинені останньою війною, а щойно пізніше зупинитися над ролю господарства України в ССРСР на тлі останньої п'ятирічки. Наперед однак треба ознайомитися ще з основними завданнями самої п'ятилітки.

Завдання п'ятилітнього пляну.

Останню п'ятирічку в ССРСР затвердив Верховний Совет 18. березня 1946 р.

Основне господарське й політичне завдання 5-тилітнього пляну для ССРСР на 1946-50 рр. є — як подають „Известия” ч. 75. з 28. 3. 1946 р. у статті „Величественный план роста индустриального могущества СССР” — відбудувати знищені війною області краю, відбудувати довоєнний стан промисловості й сільського господарства, при чому перевищити довоєнний рівень у значних розмірах.

Зокрема плян передбачає такі завдання:

1. Збільшити продукцію індустрії в порівнянні до довоєнного стану на півтора рази. В першу чергу забезпечити розвиток важкої промисловості і залізничного транспорту, без чого не можна скоро й успішно розбудувати народне господарство ССРСР.

2. Добитися підйому сільського господарства, промисловості і виробництва товарів першої потреби для забезпечення матеріального добробуту народів Сов. Союзу і забезпечення потреб населення основними товарами.

3. Забезпечити дальше технічний поступ у всіх ділянках народного господарства, як головну передумову для збільшення продукції і підвищення продуктивності праці.

4. Підвищити темп нагромадження соціалістичного багатства через збільшення централізованого капіталовкладання в розбудову народного господарства СССР...

5. Підготувати СССР до оборони, збільшуючи обороноздатність СССР і забезпечити військові сили найновішою воєнною технікою.

Знаючи напрямні п'ятилітнього плану на рр. 1946-50, можемо приступити до обговорення наміченої теми.

II. Знищення народного господарства України останньою війною.

Советський Союз виграв останню війну з Німеччиною коштом смерті десятків мільйонів населення і жахливого знищення народного господарства СССР, і найбільше господарства України.

І хоч Сталін на виправдання своєї жорстокої політики 9 лютого 1946 р. сказав, що „переможців не судять“, ми спробуємо коротко підсумувати всі ці втрати, коштом яких виграно цю війну. Це треба зробити ще й тому, що майже $\frac{3}{4}$ усіх втрат — це втрати України, українського народного господарства, яке далеко не в таких розмірах, як було нищено, відбудеться тепер за новим п'ятилітнім планом.

Втрати, яких зазнав Сов. Союз в наслідок війни, за советськими джерелами становлять астрономічну суму, — 679 мільярдів. Треба вважати, що майже половина цих витрат тобто 339,5 мільярдів припадає на українські землі, які знищено так само тотально, як і тотальною була війна.

В останній війні, яка здебільша розгравалася на українській території, знищено всі вихідні й основні пункти народного господарства України, тоді коли на території корінної Росії воєнні дії охоплювали невелику частину території і не могли спричинити таких великих втрат як на Україні. Напр. чужинець-обсерватор Edgar Snow у статті „Знищення і відбудова України“ („Zerstörung und Aufbau in der Ukraine“ — „Neue Auslese“ Ч. 5. 1947) пише: „Україна, найбагатша республіка Сов. Союзу, від Карпат аж до Дінця і Дону, мала в порівнянні до інших країв найбільше втрат. Її міста і господарство, її промисловість і її культура були зовсім знищені. Вона втратила більше чим 10 міль. людей, крім тих, що були покликані до армії“.

Коли до того додати, що жертви советської армії становлять половину втрат усіх держав, тобто, як подає „Британська Енциклопедія“ 7,5 міль. осіб (жертви німецької армії за тими самими джерелами становлять 2,8 міль. вояків) то з того треба найменше $\frac{1}{3}$ втрат тобто 2,5 міль. приписати на українське населення. Отже Україна разом заплатила за останню війну життям 12,5 міль. людей, які впали за чужі ідеї, за чужі інтереси. Господарські втрати такі великі, що охопити їх точними цифрами просто неможливо. Але й з тих цифр, які подаються офіційно советськими та іншими чинниками, можна виробити собі образ спустошення українських земель, яке проведено здебільша планоно, за наказом Сталіна, що 3 липня 1941 р. проголосив політику „спаленої землі“. Згідно з цим наказом червона армія відступаючи перед німцями палила й нищила не тільки всі харчі, але й всі важливіші господарські та культурні об'єкти.

Згідно з цим наказом, у серпні 1941 р. червона армія знищила славнозвісний трофей НЕП-у і першої п'ятилітки на Україні — Дніпрельстан. Тоді теж вивезено дуже багато машин з України на схід де засновано нові фабрики в Сибірі та в середній Азії. Машини ці вже ніколи не вернуться на Україну.

А решта господарських і культурних надбань, яких не встигли знищити чи забрати большевики, знищили або забрали пізніше німці, відступаючи з України.

Лише з самого Києва, як пише Edgar Snow, вивезли тоді коло 250.000 тягарових авт усякого добра: подібно діялось і в інших містах. А чого не вдалося вивести, те знищили.

За інформаціями керівника „Госплану“ — подає згаданий автор далі — в самих лише містах України знищено понад 2 міль. кв.м. житлової площі, не враховуючи сюди сіл, де були теж великі спустошення. Напр. в самій полтавській області знищено коло 100.000 селянських будинків з усіх 362.000. тобто 27%, в області Камінця Подільського 562 сіл зрівняно з землею, і так було майже в кожній частині української землі. Загально знищено в СССР 1.710 міст і 70.000 сіл і осель — (разом знищено, зовсім або частинно, 6 міль. будинків), які треба було відбудувати. З того треба рахувати коло 60-75% на втрати українських міст і сіл. Понад 25 міль. людей залишилися без даху над головою, не враховуючи сюди грабунків і знищення приватного рухомого майна.

Не менші втрати і в промисловості.

Загально в захід. частині СССР знищено 31.850 промислових підприємств, у яких працювало коло 4 міль. робітників. Зокрема знищено 1135 вугляних шахт. (Дані за „Die Wirtschaft“ ч. 4. за 1947 р. стаття: „Im zweiten Planjahr“) зних більшість в Донецькому басейні, в яких працювало 337.000 робітників, що видобували понад 100 міль. тонн вугілля річно. Далі знищено понад 3.000 нафтових шибів в Майкопі, Грозному і на Півкарпатті, які давали до 5 міль. тонн нафтової ропи в рік.

Крім цього зруйновано 61 великих електроцентраль (включаючи сюди і Дніпрельстан) та багато малих електростанцій, які разом продукували до 5 міль. кіловатів струму, при тому знищено понад 12.000 будинків і біля 10.000 км. електричних проводів, а 14.000 парових котлів, 1.400 турбін і 11.000 електричних генераторів вивезено до Німеччини.

Частинно або цілком знищено 37 заводів заліза, більшість з них на Кривому розі і Керченському острові — в яких продуковано 11 міль. тонн заліза, 10 міль. тонн сталі та 8 міль. тонн т. зв. вальцюваного заліза в рік. При тому знищено 62 високих печей 213 мартенівських печей, 48 вальцівень і 4.740 коксових печей (річна продукція 19 міль. тонн коксу). знищено теж 29 заводів вогнетривалих виробів і 18 родовищ залізної руди — ці останні давали понад 20 міль. тонн продукції.

749 заводів будови машин, що давали працю для 919.000 робітників, зруйнували німці при відступі. В цей час зроблено непридатними до вжитку 26 головних залізничних ліній, а 8 ліній легко ушкоджено. При тім знищено 65.000 км. залізничних рейок, пів міль. км. залізничних телефонних проводів, 13.000 залізничних мостів (загальної довжини до 300 км.), 4.100 стацій, 1200 водяних поми для локомотивів, 1600 водяних веж і 3.200 гидрантів. Крім цього знищено 317 депо для паровозів, 129 варстатів для напруги паротягів і вагонів та інші важливі залізничні заводи. Крім того зовсім знищено або ушкоджено 15.800 паротягів і електротягів і 428.000 вагонів.

Француз П'єрр Кот (Pierre Cot), оцінює всі матеріальні втрати України на 50 мільярдів доларів, а всі втрати СССР на 350 мільярдів, однаке треба рахувати, що втрати України дещо вищі і вони становитимуть якщо не половину то найменше $\frac{1}{3}$ усіх втрат СССР.

Знаючи загальні втрати України, можемо їх порівняти з цифрами ост. п'ятилітнього плану, та з цифрами довоєнними і на основі цього поробити висновки про ролі народного господарства України в економіці цілого СССР.

Крім цього, знаючи оцінку втрат советськими і чужими знавцями можна відразу оцінити, чи намічений п'ятилітній план досягав своєї мети, чи ні. Як вже знаємо, совети всі свої втрати оцінюють на 679 мільярдів рублів. а на переведення цілого п'ятилітнього плану призначено 250 мільярдів рублів, тобто всього 36,8% оцінених втрат. Додаймо до того, що частину капіталу, потрібного на відбудову, заступають примусовою працею робітника, чи взагалі громадян, то все ж таки перспективи на 100% — у відбудову народ. господ. СССР до довоєнного стану малореальні і треба заздалегідь припускати, що намічені планом роботи через обмеженість капіталового вкладу, не будуть виконані.

(Продовження буде)

Четвертий пленум Г.У.П. Ради

29 і 30 січня ц. р. в таборі Стер-Касерне у Міттенвальді відбувся четвертий пленум Головної Української Переселенської Ради (ГУПР).

На наради приїхало 55 умандатованих представників і 53 гостей.

Наради відкрив короткою промовою проф. М. Розгін. До Президії Зборів обрано: проф. М. Встухова, проф. Б. Мартоса, інсп. М. Мельничука, інж. В. Потішка і ред. В. Кривуцького. Окремо обрано почесну президію.

По вступних привітаннях і виборі мандатної і верифікаційної комісії комендант табору в Міттенвальді мгр. Дужий привітав делегатів з'їзду від громадян табору, бажаючи успіхів в нарадах.

Звіти.

Проф. М. Розгін, як голова Президії ГУПР, склав звіт про працю Президії за час від 13. 6. 1947 р. до 29 січня 1948 р. Зі звіту виходить, що акція переселення йде ще дуже мляво через політичні причини, головну тому, що СССР робить всі можливі перешкоди у вирішенні цієї проблеми в міжнародному аспекті, а тому й в колах ІРО та інших заінтересованих чинників ще ставляться до цієї акції стримано. Зате в наших колах акція переселення знайшла належну оцінку й стала центральною проблемою. Над нею працює тепер не тільки ГУПР, але й ЦПУЕ та всі закордонні українські комітети, зокрема З'єднаний Український Американський Допомоговий Комітет (ЗУАДК), Канадський і Аргентинський Комітети, з ініціативи яких відбулася перша українська Панамериканська Конференція, що дуже багато уваги присвятила між іншим справі нашого переселення.

У самій Президії ГУПР були деякі персональні розходження, які до певної міри утруднювали працю. В наслідок цих розбіжностей деякі члени Президії і два члени Центральної Переселенської Управи відійшли, а на їх місце важко було підшукати інших людей до праці. В управі залишився лише один член, який робив, що міг, щоб намічені попереднім пленумом роботи хоч частинно виконати. Йому допомагали службовці та деякі члени Президії. Президія за цей час відбула 8 засідань, на яких, розглянули коло 80 різних питань.

Обговорюючи питання переселення, проф. Розгін ділить його на два роди: індивідуальне і групове. Покища відбувається переселення індивідуальне — це набір на працю і виїзди на афідавіти. Є ще коло 3.000 осіб з афідавітами, які чомусь не можуть виїхати. Цим справам дуже багато часу присвячують голова ЦПУЕ п. В. Мудрий і заступник ЗУАДК др. Смуку.

По звіті Президії інж. А. Палій передає привіт для Пленуму від д-ра Смука від імени ЗУАДК-у виправдуючи його напругу виїздом до Відня, заявляючи, що ЗУАДК бажає допомогти всім українським скитальникам виїхати впродовж 1948 р. з Німеччини у своїй роботі др. Р. Смуку буде опиратися на ЦПУЕ і ГУПР і просить підтримати його в цій важливій роботі, зокрема в доборі людей, яких потребує до співпраці.

Голова зборів дякує інж. Палієві за привітання і просить передати привітання д-рові Смукові від Пленуму.

На пропозицію проф. Б. Мартоса ухвалено переслати окрему подяку від четвертого пленуму усім українським закордонним комітетам, які допомагають нам у нашій переселенській праці, а також д-рові А. Глинці, о. д-рові Кушніреві, д-рові Р. Смукові, сотн. Панчукові, п. Яремовичу, о. Кузеву, о. Стахові та іншим громадянам США і Канади, що не жаліють праці й труду, щоб нам допомогти виїхати з Німеччини.

Після цього інж. Гр. Залізняк складає звіт за Центральну Переселенську Управу.

Результат роботи слабкий, як повинен бути. Причини: відхід голови ГУПР і двох членів управи. Найбільше заходів уживано до того, щоб нав'язати тісний контакт з ІРО. На жаль, це нам не вдалося,

бо ІРО не хоче нас визнати, нас уникає, з нами не рахується, нам не довіряє. Того не хоче зрозуміти і головна Управа ІРО в Женеві, що теж з невідомих причин відволікає здійснення своєї постанови про запрошення ДП і втікачів до співпраці.

Організаційний і рахунковий звіт доповідач ілюструє цілою низкою цифр, які вказують на слабе зацікавлення загалом громадянства переселенським фондом і переселенськими справами. Є табори, де ледве 6% мешканців приєднано до переселенського фонду, є теж табори, що зуміли об'єднати 95% мешканців. Найкраще поставлена справа в Авгсбурзі і Новому Ульмі.

Далі доповідач обговорює зв'язки з поодинокими країнами, а саме з Англією, Францією, Аргентиною, Парагваєм, Бразилією, США, Канадою та ін. Найкраще покищо налагоджена співпраця з США і Канадою. В державах Південної Америки в останній час помічається зміна відношення до нас поодиноких урядів на гірше. Багато шкодять нам різні „бездержавники“, що часто підшиваються під добре ім'я українців, а потім нас компрометують. Тому при висиланні людей головну групами, треба бути дуже уважним.

На закінчення свого звіту інж. Залізняк подає до відома, що незабаром досить багато скитальників виїде до Аргентини. Переселенські організації, разом із д-ром Р. Смуком вживають відповідних заходів, щоб прискорити це переселення. Аргент. Комітет робить для нас дуже багато, і йому належить за це окрема подяка.

Після цього інж. Трачук відчитав звіт від імени Контрольної Комісії. З цього звіту довідались ми, що не всі ще табори зорганізували в себе переселенські управи і що ледве 10% громадян охоплено переселенським фондом. Через брак фондів неможливо було розгорнути працю так, як цього вимагають потреби.

На закінчення доповідач пропонує: схвалити роботу управи і висловити їй подяку за дотеперішню працю.

Дискусія над звітами.

Дискусію започаткував проф. Андрієвський. Він порушив дуже болючу проблему, а саме проблему переселення інвалідів і старших, не здібних до фізичної праці, яких ні одна держава не хоче прийняти. При тій нагоді запитує голову ЦПУЕ, що сталося з меморіалом, що його виготовував у цій справі д-р. Загайкевич до комісії суспільної опіки при ОН, на руки пані Рузвелт. Суть меморіалу: просити ОН винести постанову, щоб держави, які беруть людей на працю, брали теж й якийсь % нездатних до праці.

В цій справі забрав слово ще др. Загайкевич, підкреслюючи, що на основі аналогій в міжнародному праві, ми маємо право жадати від ОН, згідно з постановами Атлантийської Хартії, відшкодування, бо ми в наслідок війни втратили кількадесятлітній дорібок і опинилися тут на чужині без ніякого матеріального забезпечення. І тому суспільна опіка при ОН, яку очолює п. Рузвелт, обов'язана це питання розглянути і вирішити. Майже всі наші інваліди і старші громадяни мали різне соціальне забезпечення, яке в наслідок війни втратили. І тому ми не жадаємо милостині, але належної розв'язки соціального питання міжнародного характеру.

Цей меморіал, як пізніше вияснено, розглядає Правний Відділ ЦПУЕ і вишле на згадану адресу.

Др. Заваликут подає цікаву методу переселенської праці в таборі Ельванген, звідки досі виїхало найбільше людей до різних країн, а саме: до США 30 осіб, Канади 155, Англії 427, Франції 197, Бельгії 101, Голландії 2, Бразилії 172, Венецуелі 48, Австралії 8 — разом 1140 осіб.

Нам треба переселенську акцію, — говорить др. Заваликут, — пов'язати тісно з роботою д-ра Р. Смука, поставити по всіх переходилових таборах іборах ІРО своїх людей із знанням англійської, французької і німецької мов, а тоді наслідки переселення будуть напевно кращі. Дотеперішні

праця ГУПРади і управи, не вважаючи на їх добру волю, задовольнити не може. Для роботи треба зібрати відповідні фонди, і тут слово вже за громадянством.

Ред. Кривуцький додає, що не всі наші люди, що працюють в ІРО є на своєму місці. Нам треба посылати туди людей чесних і добрих українських громадян, бо це дуже відповідальна робота. Було б добре, щоб голова переселенської таборової управи був одночасно переселенським референтом при місцевому ІРО. Далі обговорює справу інвалідів, старших непрацездатних інтелігентів, яких пропонує розмістити по гуманітарних домах.

Проф. Б. Мартос тієї думки, що всіх непрацездатних повинні забрати з собою ті члени рідні, хочби й далекої, що виїжджають на контрактів чи інші роботи; ще краще цю проблему можна розв'язати при груповому переселенні з метою колонізації, тобто при переселенні з метою придбання землі й самостійного господарювання. Такі можливості є, лише треба їх використати.

Багато справ'яснив голова ЦПУЕ п. В. Мудрий. До США в 1946 і 1947 р. було важко виїхати українцям, бо приписані контингенти для наших земель не дуже великі і вони були виповнювані здебільша чужими національностями, особливо жидами, що мають право з тих контингентів користуватися. Тепер справа для нас трохи покращала.

Переселення до різних країн так довго не набере на силу, доки ІРО не уконстантується — досі працює лише т. зв. Підготовча Комісія — і не робить окремих договорів з поодинокими державами. Покищо такий договір зроблю лише з Францією. УНРРА мала такий договір з Бельгією і Голландією.

До Канади можуть їхати тільки члени родини або на контрактів роботи. Великий відсоток наших людей відпадає при оглядах, бо стан здоров'я нашої еміграції сильно погіршився, відсоток туберкульозно хворих більшає головню серед дітей і старих (харчі, які тепер одержують діти й старі від ІРО не відповідають вимогам нормального прохарчування — прим. Ред.).

Стан здоров'я є тепер перешкодою у виїзді до США. Американські комісії відкидають при перегляді навіть тих, що були хворі 5 літ тому і мають ще якінебудь сліди хвороби. Справа значно поправиться, коли США схвалить закон про допущення більшої кількості емігрантів, бо за США підуть інші держави. Це повинно статися ще ц. р.

Вкінці інформує, що українське лондонське Бюро переноситься на англійську зону Німеччини; очолювати його буде п. Яремович. В Лондоні залишиться сотні. Панчук, який буде вести справи „Союзу Укр. Британії“. Про можливість переселення до Франції висловлюється п. В. Мудрий позитивно і вважає, що Франція побіч Англії, — це ті європейські країни, де повинно осісти наших людей найбільше. Акції до Парагваю ІРО не підтримує.

Інж. Потішко: Нам треба добитись того, щоб еміграційні квоти були призначені для українців як таких, а не за державними приналежностями. Пропонує відновити видавання переселенського органу.

Др. Ж-й критикує нужденне приміщення лашої переселенської централі й вказує на несприятливі умови, серед яких ведеться ця важлива, але належна ще не оцінена, робота.

Темпо, й осяги праці Центр. Перес. Управи нас не можуть задовольнити. Він радить не теоретизувати про масове переселення, але негайно братися до серйозної допомоги в індивідуальному переселенні. Ми своїми нереальними підходами часто відкидаємо можливість виїзду туди, де нас хочуть, бо ємо хочемо їхати туди, де нас не хочуть. Нас, напр., хоче прийняти Франція, яка навіть змодифікувала натуралізаційний закон, а ми чомусь з рішенням відтягаємо. Багато говорять у нас про Південну Америку, однак смію твердити, що там господ. умови не надто для нас догідні й що найважливіше держави Південної Америки до прийняття іміграції не підготовані. Чи ми знаємо, що наші люди будуть там робити, які плани мають ці держави, щодо європейської еміграції? Це питання, на які треба відповісти ще перед виїздом з Європи. Тільки Вене-

цуєля радо приймає європ. іміграцію і має в цій справі свій плян — інші держави, щойно починають працювати над цією проблемою. Цілком інакше справа з виїздом до США і Канади. Там людина відразу може знайти собі належну працю, але... покищо туди без афідавітів не пускають. Далі подає деякі цифрові порівняння про рух еміграції і іміграції в Канаді та асиміляційні впливи на поодинокі національні групи. Найвищий відсоток асиміляції бачимо в слов'янських групах.

В кінці др. Ж-й звертає увагу на нашу дуже слабу пропаганду в українській і чужій пресі про наше становище, наше вміння і про користі, які може мати держава, приймаючи нас до себе. Не використовуємо цієї могутньої сили, якою є реклама і пропаганда. Треба видавати відповідно редактовані бюлетені чужими мовами і висвітлювати справи так, щоб чужий світ нас пізнав і нами трохи ближче зацікавився. Не краще справа стоїть з персональними зв'язками з чужим світом і навіть з ІРО. Це пекучі справи, які не можна відкладати, бо від них залежить успіх усієї переселенської акції.

Проф. Б. Мартос виправдує малі успіхи праці нашої переселенської централі різними зовнішніми й внутрішніми причинами та збиває деякі аргументи д-ра Ж-кого щодо південних держав Америки.

Проф. Ветухов визнає, що в нашій роботі є багато недоліків, але це не з вини чужої, але таки з нашої власної вини. Кожна нація веде свою політику, й ми мусимо так її вести так, як цього вимагають наші інтереси. Одно безспірне, що нам усім треба якнайшоріше виїхати з Німеччини. Допоможемо усім тим установам, що в тому напрямі працюють. Він порушує ще раз проблему наших інтелектуалістів і радить цю проблему ставити цілком окремо. Питання це вже представлено в ІРО, але не одержано на нього ще відповіді.

По закінченні дискусії одноголосно затверджено звіт Президії і управи, і на цьому закінчилися наради першого дня.

Плян праці і бюджет.

Наради другого дня почалися доповіддю д-ра Р. Глинки про плян праці Центральної Переселенської Управи на 1948 рік.

Головні засади пляну праці:

1. Дбати про переселення компактною масою, але вважати на дійсність і наші спроможності.
2. Відмежуватися від теоретизування — наскрізь практичний підхід у роботі.
3. Притягнути до співпраці широкі кола громадянства.
4. Співпраця з іншими національними групами.
5. Тісна співпраця з д-ром Смуком (ЗУАДК).
6. Самостійне нав'язування контакту з урядами держав і фірмами.

Праця Центральної Переселенської Управи повинна йти в двох напрямках: внутрішньо організацій і зовнішніх зв'язків. У внутрішній праці треба закріпити організаційні зв'язки поміж централею і поодинокими клітинами в поодиноких зонах Німеччини і Австрії. Окрему увагу присвятити інформативно-видавничій справі. Дуже ґрунтовно обговорює можливість зовнішніх зв'язків за допомогою ЦПУЕ, наших закордонних комітетів та інших національних груп. Окремо апелює др. Глинка до української преси, щоб вона більше спопуляризувала переселенську роботу, яка досі не має належного зрозуміння.

Після пляну зreferував теж др. Глинка бюджет Центр. Перес. Управи на 1948 рік. Намічений бюджет у загальній сумі 287.500 нм. — це ті фінансові рамки, в які треба вкласти всю роботу Переселенської Централі. Майже 50% прибутків передбачається одержати у формі дотацій від української кооперації, а решту 50% мали б дати члени переселенського фонду.

Бюджет вимагав деяких корективів, які частинно внесено під час дискусії, а частинно передано до вирішення Президії.

Дискусію над пляном праці розпочав голова СУЖ д-р Степан Баран, заторкуючи питання преси та інформації. Він визнав, що деякі зауваження в

бік переси слухні, але ці нездорові відносини існують тому, що наші внутрішні політичні справи ми не зуміли досі як слід налагодити. Широко обговорює він проблему еміграції і наших зв'язків із закордоном. Пропонує видавати окремий переселенський журнал у формі книжки, крім щотижневого інформативного бюлетеню. У всіх переходових таборах треба мати своїх представників для інформації і інтервенції.

Голова ЦПУЕ п. В. Мудрий подає цілу низку цікавих інформацій про співпрацю з ІРО про новий скринінг тощо. Підтверджує, що в Аргентині та інших півд. державах Америки покищо нема еміграційного закону ані окремого плану, що мала б робити ця нова імміграція.

Треба рахувати на можливість праці по великих сіл.-госп. латифундіях. Фахівці знайдуть працю скоро в промисловості й тому він радить нашій еміграції, поки ще час вчитися мов і практичних фахів, бо це основна передумова успішної еміграції. Співпрацю Центр. Перес. Управи з ЗУАДК вважає за дуже потрібну.

Голова Сел. Спільки п. Сенько звертає увагу на потребу фахового вишколу селян в напрямі підготовки їх до нових теренів і нових можливостей праці в сільському господарстві. Курси треба улаштовувати про вирощування тропічних чи субтропічних с. г. рослин, чого в нас не робиться. Зацікавитися більше вискринінгуваними людьми що живуть приватно, позбавлені опіки ІРО.

Ред. Качор: план праці опрацьований добре, але чи буде він виконаний; на попередніх пленумах теж були зачитані широкі плани, однак відсотково мало їх пізніше зреалізовано. Краще намічувати менше, але в цілості виконати. Далі спростовує статистичні дані про фахову інтелігенцію, якої враз із студентами нараховують усього 5158 осіб. Це не вірно, бо укр. інтелігенції на еміграції багато більше. Побажання до преси слухні, але інформативний відділ ГУПРаді мусить також більше працювати і більше інформувати. Досі не видано ні однієї інформативної брошури про господ. можливості в різних країнах. Бюджет не передбачає ніякої суми на пресову пропаганду і на інші видання; Ред. Качор домагається поправок у бюджеті. Вкінці просить вияснити і поставити на порядок дня справу зміни статуту.

Др. Ж-й говорить про еміграцію в різних країнах але мало про європейську і майже нічого про еміграцію в Німеччині. А це окрема важлива проблема. Заробіткова еміграція до різних європ. країн може мати для нас переходно велике значення. По таборах замало ведеться вишкільної роботи - це просто злочинне марнування часу. Забезпечення наших старших непрацездатних людей — це наш візитовий білет, який нас репрезентує і виправдує перед світом.

о. Глинський спростовує думку про те що церква займалася ніби переселенською акцією. Церква лише допомагає, бо це її обов'язок допомагати своїм вірним.

о. Білецький (УАПЦ) зазначає, що в останній час різні допомогіві акції з боку різних церков доводять до того, що деякі люди за афідавіт готові продати свою віру . . . , а це не здорове явище. Люди чекають на роботу ГУПР, який досі не виправдав покладених на нього надій.

Інж. Білінський кидає цілу низку цінних зауваг про курси і вишкіл молодих людей по таборах і про те, що не свідоцтва чи дипломи будуть рішати на чужині, але наше знання. І тому треба добре озброїтися цим знанням.

Др. Марунчак: Розв'язати питання пропаганди-це розв'язати питання нашої еміграції. Прохання до преси: припинити вміщення деструктивного і лайливого матеріалу. Менше писати про терор, а більше робити так, щоб цього терору не було, якщо він десь в якійнебудь формі існує. Рекляма і популяризація еміграції, головню до Англії, дуже на часі.

Проф. Василенко говорить про становище українських учених і можливості їх переселення за океан. Це треба конче зробити, бо це наша репрезентация, наш мозок.

Ред. Кривуцький: Люди, які живуть приватно, головню вискринінгувані, здебільша дуже бідують; їм треба окремо допомагати у виїзді. Прохає ЦПУЕ

розгорнути більше працю правового Відділу і подає схему праці для переселенських управ по таборах. У пресі замало акцентована національно-виховна робота, а це дуже важлива справа на еміграції.

Дир. Вігун погоджується із заявою Марунчака щодо преси, але було б ще краще, коли б пресі не давалось приводу до виступів, які повинні бути розглянені в ЦПУЕ, або в судах. Зло родить зло, усунути його, і не буде нарікань на пресу. Перестаньмо глорифікувати деякі невідповідальні виступи чи наміри, і життя наше буде далеко краще виглядати . . .

Інсп. Мельничук: Кооперація завжди стояла і стоїть на службі народів. Коли буде праця в Пересел. Централі, ми радо їй поможемо навіть більше чим передбачає бюджет, але хочемо бачити працю. В Ашафенбурзі (Піонір-Касерне) кооператив перебрав усі таборові майстерні під свою опіку. Це повинно статися і в інших таборах, для координації праці і для підготовки тих варстатів для тих, що схочуть залишитись у Німеччині.

П. Коханівський: Нас не врятують половинчасті заходи. Нам треба до переселенського фонду приєднати не 10%, але 100% нашої еміграції, тоді ми можемо розраховувати на успіхи нашої праці. Ми мусимо їхати в світ, щоб його правдиво поінформувати про причини нашого скитання, про жорстокий режим комунізму.

На закінчення дискусії забрав ще раз слово голова ЦПУЕ п. В. Мудрий і подав додатково деякі важливі інформації та вказівки як себе вести на еміграції, щоб не наражувати себе і цілої національної громади на неприємності. Ми за останній час дуже багато досягнули, хоч починали боротьбу від того, що мусили змагатись за наше національне ім'я. До преси ставити прохання знати межу, не про все можна писати, а такою межею є національна совість.

На всі зауваження відповідає др. Глинка.

Голова зборів робить підсумки дискусії, дає деякі відповіді й пояснення, і потім ставить план праці і проєкт бюджету з деякими поправками на затвердження. Збори затверджують бюджет.

Нова Президія і Контрольна Комісія.

На пропозицію Комісії-Матки в складі 7 осіб, вибрано одногосно Президію ГУПРаді в такому складі:

голова — проф. М. Встухов

заст. гол. — інж. А. Мілянчик

секр. — інж. С. Кротюк

члени: проф. Б. Мартос, п. І. Сенько, інж. І.

Бандура і др. М. Марунчак.

заступники: проф. О. Моргун, п. В. Нагайський і доц. С. Бєрвіцький.

Контрольна Комісія: інсп. М. Мельничук, інж.

Б. Ролуболко, проф. О. Корсунський, др.

Б.Ж.-й, п. Я. Задерів і заступники п. Дзюбинський і Р. Барковський.

Відбулася ще коротка дискусія над зміною статуту, яку остаточно відложено до наступного пленуму ГУПР.

Потім резолюційна комісія запропонувала проєкт 14 резолюцій які прийнято одногосно (резолюції вмістимо окремо). Перед тим збори виставили подяку за працю членів Президії інж. Потішкові й членів Управи інж. Гр. Залізнякаві.

На закінчення голова зборів подякував присутнім за терпеливість і коректний перебіг нарад і коротким кінцевим словом закрив наради четвертого Пленуму ГУПРаді.

Учасник.

РІЧНИЙ ЗВІТ ІРО

Гайдельберг (НЦ). — В річному звіті ІРО повідомляється, що в 1947 р. американську і британську зони Німеччини залишили 176.918 ДП. З цього числа 74.291 (42%) повернулися на батьківщину. З решти 33.271 прийняла до себе Британія, 22.705 — Бельгія 7.000 — Канада і 2.000 — Бразилія. 3.600 жидівських ДП виїхали до Палестини. 11.758 виїхало з американської зони до США. Під теперішню пору в англійсько-американській зоні перебуває 744.037 ДП, яких 517.374 живуть у таборах. В американській зоні перебуває в цілому 529.704, в англійській — 214.333 ДП.

такт між західньо-європейськими державами вважають за поглиблення підстав до тривалого світового миру.

Доларовий дефіцит Європи.

Американський державний департамент подав до відома цифри евентуального доларового дефіциту в західньо-європейських країнах, що мав би бути покритий допливом з США та з інших країн західньої півкулі.

Для найближчих 4½ літ цифри доларового дефіциту в поодиноких державах сягатимуть (в міл. доларів):

Англія	6655
Франція	2924
Італія	2913
Австрія	713
Греція	473

Доларовий дефіцит для англо-американської окупаційної зони становитиме 3499, для французької 310 та для саарської округи 53 міл. доларів.

СССР.

В закордонну пресу дуже часто проникають описи досягнень останньої советської п'ятилітики. Напр. „Wirtschaftsrevue“, за советськими джерелами подає, що советська п'ятилітка передбачає урухомлення 5900 державних підприємств, як нових, так і зруйнованих під час останньої світової війни. Особливий натиск, і цим разом, кладеться на розвиток тяжкої індустрії. Низка великих фабрик, що продукуватимуть залізо і сталь мають повстати в Кузнецьку, Кривому Розі, Новій Тулі, Новоліпецьку, Керчі, Запорозжалі тощо. Говориться про те, що в 1913 році азійська частина СССР продукувала заледве 4,2 міл. тонн заліза і децю сталі, а в 1940 р. продукція ця зросла вже до 15 міл. тонн залізної сировини і 18,3 міл. сталі. Післявоєнна п'ятилітка плянує в 1950 р. випродувувати 19,5 міл. тонн заліза і 25,5 міл. тонн сталі.

Велику увагу в Советах присвячується вишуканні нових джерел руди на Уралі, в Казакстані, Сибірі, Центральній Азії та на Кавказі. В 1936 році 75% здобутого металу припадало на ці округи.

Світова продукція сталі.

Досягнення і наміри післявоєнної советської п'ятилітки багато втрачають на ефекті, коли їх порівняти з цифрами, що характеризують продукцію заліза і сталі у світовому масштабі.

Світову продукцію сталі, як і сталий її розвиток, бачимо в цифрах з наступної табелі:

	1939	1943	1947
	В міл. тонн:		
Світова продукція:	136	159	149
В тому:			
США	48	81	85
Німеччина	23	21	4
Валикобрітанія	13	13	13
Франція	6	5	7
СССР	18	12	22
Бельгія	3	1	3
Люксембург	2	2	2

Бачимо, що теперішня продукція сталі в СССР становить лише 15% світової продукції і 25% продукції США.

США-Європі.

Американському Конгресові, що дискутував над справою допомоги Європі в рамках плану Маршала, були предложені й цифри, що характеризували головні товари та їх розподіл поміж поодинокими державами.

Західні зони Німеччини, згідно з цими плянами, на протязі перших 15 місяців мали б одержати (в 1000 тонн):

	Англо-амер. зона	Франц. зона	Саарщина
Збіжжя-хліб.	3580	440	80
Кормові рослини	795	—	5
Жир і олія (товці)	124	17	12
Цукор	323	15	9
М'ясо	44	—	12
Тютюн	56	6	—
Вовна	105	27	—
Штучні добрива	571	147	80
Вугілля	3125	6625	832
Ропа	1442	319	—
Залізо і сталь	3826	931	—
Тягарові авта (в штуках)	11250	4300	—

Чим являється плян Маршала для господарсько зруйнованої Німеччини після цих цифр говорити не доводиться. Ще краще ілюструє допомогу США Європі в грошах. За час від 1 липня 1945 р. до 1 листопаду 1947 р. США виплатили Європі 11 мільярдів доларів, що становить 340 мільйонів місячно, або 4 мільярди річно, не враховуючи до того допомоги Канади в сумі 1,75 мільярда, Аргентини 180 мільйонів і Міжнародного фонду 513 мільйонів доларів.

Як ця допомога розділена між 16 держав, що приступили до пляну Маршала, показує нам нижче подана табеля:

Назва держави:	З того припадає на:			
	Поставлено до диспозиції в міл. дол.	Вибране сума в міл. дол.	Експортно-імпортні розрахунки, кредити і інше	УНРРА і окуповані терени
Бельгія, Люксембург	487	487	486	1
Австралія	238	182	1	181
Данія	30	15	15	—
Франція	2322	2206	2203	3
Греція	803	533	249	284
Ісландія	65	65	65	—
Ірландія	—	—	—	—
Італія	999	909	344	565
Голляндія	303	276	275	1
Норвегія	87	17	16	1
Португалія	—	—	—	—
Швеція	1	1	—	1
Швайцарія	2	2	—	2
Туреччина	141	6	6	—
Брітанія	4769	4334	4325	9
Німеччина (американська зона)	767	537	—	537
Разом	11.014	9.570	7.985	1.585

Крім цього від 1. 1. до 30. УІ. 1947 р. приватні допомоги для поодиноких країв виносили разом 25,8 міл. доларів.

Наведені цифри коментарів здається не потребують.

I. Л.

КООПЕРАТОРИ І ГОСПОДАРНИКИ!

Присилайте короткі дописи, або статті про історію та осяги ваших кооперативів і про працю інших господарських установ по таборах у Німеччині, щоб хоч коротко замаркувати для майбутнього історика нашої еміграції все те, що ми тут своєю працею створили, або творимо, — Редакція „Г.К.Ж.“

Передплату на „Господарсько-Кооперативне Життя“ приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя“, Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірню для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооперативів“ та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів“, München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя“ — орган „Об'єднання Українських Кооперативів“. — Редагує: Колерія. — Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя“ Адреса для листування і грошових переказів „Our Life“, Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Autorization A.G. 383.7. GEC — AGO. Druck: Volksblatt Günzburg.